

barátjának sokat köszönhet a bánya: a Kormos-féle lelőhely folytatásának felfedezését, a botanikai feldolgozást (Budó Viktorral), a gondoskodást. Korai halála után a gazdátlan állapoton sokat javított, bár végleges védelmet nem hozott a lelőhelynek, hogy a gimnázium a szemétkerakónak használt bányagödröt részben feltöltette (kivéve az üreg bejárata előtti néhány méter széles sávot, aminek meghagyásáért külön hálások vagyunk, hiszen csak így hozzáférhető a lelőhely), rendezte, bekerített és sportpályát létesített, amit folyamatosan gondoz.

A lelőhely legújabb kori története 1995-ben folytatódott. A Berlinben szervezett nagy nemzetközi INQUA konferencia egyik (paleolitos) kirándulása felvette programjába Tata-Porhanyóbányát. Bár a kirándulás elmaradt, az előkészületek nagy haszonnal jártak. Először csak általános szemét- és romeltakarításnak, tereprendezésnek indult a munka, azóta immár öt szezonban folytatott feltárássá nőtte ki magát (l. tábla). Az ásatást a Kuny Domokos Múzeum, a Komárom-Esztergom Megyei Múzeumok Igazgatósága eszmei, valamint Tata város önkormányzata, a Kulturális Örökség Minisztériuma és az Eötvös József Gimnázium anyagi támogatásával végezzük. Köszönjük.

Egy-egy régészeti lelőhely tudományos karrierjének kibontakozásához hosszú idő, néha évtizedek kellenek, s a folyamat akkor is gyakran személyhez kötött és nem egyenletes. Pl. Vértesszőlős (alappublikáció 1990) a hazai szakemberek törekvései ellenére úgy tűnik, még nem elég érett a tudományos elismertségre. Más lelőhelyekkel együtt meglehetősen érdektelenség kíséri. Tata-Porhanyóbánya (alappublikáció 1964) pl. már ismert és idézett, ezek szerint több évtizednek kellett eltelni, hogy egy-egy lelőhely bevonuljon a tudományos köztudatba.

A hazai szakirodalomban közelmúltban megjelent nagy középsőpaleolit monográfiák érdemben foglalkoznak Tatával, mint egyik kulcs-lelőhelyünkkel. Gábori Miklós és Gáboriné Csánk Vera álláspontja egységes:

1. Tata-Porhanyóbánya fiatalabb Érdnél (egy másik kavicsfeldolgozó középsőpaleolit ipar, a charentien helyi változata Észak-Kelet Dunántúlon),

2. ennek megfelelően a 36 ky körüli C 14 dátumot elfogadhatónak vélik,

3. az eszközök átlagmérete a paleolit kultúrák fejlődésében általánosan ismert mikrolitizálódási trend végeredménye,

4. s ennek következtében a fejlődés itt csonkán lezárult, befejeződött, utód nincs, mint ahogyan Vértes László megfogalmazta (azaz ha a mikrolitizálódás visszafordíthatatlan fejlődési trend egy iparban, akkor Tata nem tud már hova tovább „kicsinyedni”),

5. a sajátos, hévforrások körüli közvetlen környezet és a közösség mozgáskörzetének (vagyis a távolabbi környék, a vadászat során bejárt terület, „akció-rádiusz”) különbözősége eredményezi az eltérést a melegigényes rágszáló- és hidegtűró nagyemlős-fauna között,

6. határozott vadászati specializálódás (mamut-borjú) beillik a középsőpaleolitikum kulturális fejlettségéről alkotott általános képbe.⁷

A külföldi szakirodalomban szükségképpen nem önmagáért, hanem ki-ki saját lelőhelye kapcsán régészeti-természettudományos-kronológiai analógia felsorakoztatásakor jut el a tatai lelőhelyhez. Németországban elsősorban a Weimar